

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри міжнародних відносин і політичної філософії

Протокол № 17 від 28.08.2025 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

ПОЛІТИЧНА СОЦІОЛОГІЯ
робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань **Всі**

Спеціальність **Всі**

Освітній рівень **Перший (бакалаврський)**

Освітня програма **Всі**

Статус дисципліни **вибіркова**

Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Розробники:
к.соціол.н., доц.

Handwritten signature of Irina Zherbyatnikova in blue ink, written over a horizontal line.

Ірина ЖЕРЕБЯТНІКОВА

Завідувач кафедри
міжнародних відносин
і політичної філософії

Handwritten signature of Oleg Kuzb in blue ink, written over a horizontal line.

Олег КУЗЬ

Харків
2025

ВСТУП

Серед найактуальніших проблем сучасного світу однією з головних виступає проблема політики, яка за думкою всіх відомих мислителів, є найважливішим соціальним інститутом, за допомогою якого суспільство здійснює розподіл влади, встановлює певний порядок суспільного життя. Особливе значення політика має в сучасному світі, коли руйнуються специфічні політичні системи, які існували раніше і характеризувалися відсутністю свободи та демократії, завершується «холодна війна» та розпад імперій, проводиться активне реформування політичних систем в багатьох країнах світу.

Бурхливі процеси в національній та міжнародній політиці, нерозривний взаємозв'язок політики із соціальною стратифікацією, економікою, культурою, релігією, освітою роблять «Політичну соціологію» актуальною та затребуваною дисципліною, що досліджує увесь спектр соціально-політичних відносин. Навчальна дисципліна «Політична соціологія» є важливою ланкою підготовки здобувачів вищої освіти соціально-економічних, поведінкових, правничих, гуманітарних спеціальностей університетів, адже допомагає зрозуміти глибинну сутність та соціальні функції політики, усвідомити шляхи пошуку ефективних засобів досягнення соціально-політичної рівноваги, проводити аналіз та прогнозування соціально-політичних процесів та факторів впливу на суспільне життя.

Мета навчальної дисципліни «Політична соціологія» – формування у здобувачів вищої освіти системи знань та компетентностей щодо тенденцій розвитку та функціонування політичної сфери суспільства, розгляд соціальних основ та проявів політичного простору, його генези, особливостей та механізмів структурування як елемента соціального світу.

У якості *завдань* опанування дисципліни постають:

- розгляд фундаментальних основ розуміння місця, ролі та функцій політики в системі соціальних взаємовідносин;
- дослідження основних механізмів стратифікації та організації соціально-політичного простору;
- аналіз сутності суспільства і держави з політико-соціологічної точки зору, вплив соціальних груп на політичні процеси і явища у державі;
- формування навичок аналізу, раціонального та критичного оцінювання соціально політичних подій та явищ у сфері міжнародних відносин;
- аналіз функціонування соціополітичних систем, зміни політичних режимів та сутності світової політики в епоху глобалізації.

Об'єктом навчальної дисципліни є загальні характеристики та принципи соціально-політичних відносин між різними соціальними групами.

Предмет навчальної дисципліни – закономірності взаємодії всіх структур і сфер життєдіяльності суспільства з політикою, соціально-політичні потреби,

інтереси, політична діяльність особистостей, соціальних груп, етносів (народів), їх організацій, рухів, інститутів.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна, визначено в табл. 1.

Таблиця 1.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України.	Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично дослідницький апарат сучасної соціологічної науки.
Здатність бути критичним і самокритичним. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	Розуміти структурні характеристики політики як соціального інституту; визначати сутність соціальної стратифікації та її екстраполяцію на політичний простір.
Здатність генерувати нові ідеї (креативність). Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	Вміти розв'язувати політичні проблеми, пов'язані з пошуком ефективних шляхів взаємодії соціальних суб'єктів, проводити конструктивні дії щодо забезпечення людського виміру політики, високого рівня якості життя населення, соціальної стабільності й національної безпеки.
Здатність до контекстуалізації «світу політичного» у наявних соціокультурних і соціоекономічних практиках.	Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади розгляду соціально політичної взаємодії

Тема 1. Політична соціологія як наука і навчальна дисципліна

1.1. Об'єкт, предмет та визначення політичної соціології.

Мета, завдання політичної соціології, її методологічні принципи та напрями дослідження. Специфіка, об'єкт, предмет, проблемне поле та методи дослідження політичної соціології. Політична соціологія та її співвідношення з іншими науками. Основні поняття та функції політичної соціології.

1.2. Еволюція політико-соціологічної думки.

Видатні соціально-політичні мислителі і їх внесок у політичну соціологію. Теоретичні моделі політичної соціології. Проблеми соціального виміру в політиці в історії політичної думки. Методологія дослідження соціального контексту політики.

1.3. Виникнення та інституціоналізація політичної соціології.

Особливості розвитку політичної соціології в різних країнах. Взаємодія політичної соціології та політичних ідеологій. Основні парадигми політичної соціології. Мультипарадигмальний характер та тенденції розвитку сучасної політичної соціології.

Тема 2. Політика як соціальний феномен

2.1. Поняття політики, причини та умови формування політичної сфери суспільного життя.

Розмежування та взаємозв'язок соціального та політичного. Політика як складне соціальне явище. Сутність, структура та ознаки політики, способи її типологізації. Політика як соціальні відносини, діяльність та інститут. Основні концептуальні підходи до визначення політики. Специфіка соціологічної інтерпретації політики. Функції політики як соціального інституту.

2.2. Економічні, соціальні, духовні детермінанти політики як форми соціальної практики.

Політика як: публічна діяльність, державне керування, влада, конфлікт та узгодження інтересів, мистецтво компромісів, консенсусу та можливого. Суб'єкти і об'єкти політики. Людина і політика. Соціальні групи в політичному житті.

2.3. Специфіка методів теоретичного пізнання політики.

Особливості емпірико соціологічного вивчення політичних явищ та процесів. Політика і сучасний розвиток українського суспільства.

Тема 3. Соціальні нерівності та стратифікація політичного простору

3.1. Поняття соціальної структури. Соціальна структура суспільства та її підструктури.

Соціально-класова структура суспільства та тенденції змін у сучасному суспільстві. Соціально-етнічна структура суспільства. Соціально-демографічна структура суспільства. Соціальні групи як елемент соціальної структури суспільства. Динаміка соціальної структури українського суспільства пострадянського періоду.

3.2. Соціальна стратифікація.

Соціальна нерівність та соціальна політика. Процес соціальної мобільності: види, канали, спрямованість і динаміка. Соціальна стратифікація і її екстраполяція на політику.

3.3. Зміст та характеристики політичного простору.

Рівні прояву, структура та функції політичного простору. Політичний простір та його типологія. Політичне життя. Феномен «політичного простору». «Поле політики» та його топологія (П. Бурд'є). Стратифікація політичного простору. Стихійні та символічні аспекти політичного простору. Актори

політичного простору. Типи ієрархізації суб'єктів політичного простору. Соціальні нерівності у політичному просторі.

3.4. Особливості політичної стратифікації. Влада як фактор політичної стратифікації. Стратифікація політичного простору: моделі правлячого класу, еліт, плюралізму та демо елітизму. Інституціоналізація владних нерівностей: корпоративізм, клієнтелізм, популістське лідерство. Дослідницькі концепції та методології у соціологічному вивченні соціальних нерівностей. Етнічна стратифікація і її вияв у політичному просторі.

Тема 4. Соціальні основи влади і панування

4.1. Влада як суспільне явище.

Поняття, сутність і принципи влади, основні концепції влади. Соціальне призначення влади. Влада і політика як феномени цивілізації та об'єкти соціально-політичного аналізу. Джерела, ресурси і носії влади у суспільстві. Функції політичної влади. Влада як форма суспільної могутності. Основні різновиди влади та її рівні; соціально-політичні й правові механізми здійснення політичного панування. Суб'єкти і об'єкти влади. Влада і авторитет, влада і мораль. Влада і примус. Влада як засіб комунікації. Інтереси соціальних груп і влада. Способи реалізації влади.

4.2. Влада як фундаментальний засіб соціальної організації.

Соціальна природа влади. Влада як механізм реалізації політичних інтенцій: соціологічні виміри. Соціологічні інтерпретації влади і панування (М. Вебер, Г. Лассуелл, Т. Парсонс). Герменевтика влади: концепції примусу, інтересу, ціннісної згоди. Розмаїття соціологічних трактувань влади: влада як міжособистісні відносини, система ресурсів, причинне відношення, конфлікт, участь у прийнятті рішень. Соціальні основи панування в сучасній державі. Механізми контролю політичної влади суспільством. Бюрократія як соціальне явище. Влада як системоутворюючий чинник політичної системи. Влада та соціальний контроль.

4.3. Характеристики політичної влади.

Співвідношення державної і політичної влади. Проблема забезпечення легітимності влади та основні її види. Дисперсія і дифузія влади. Принцип розподілу влади та її історичні форми. Функціонування політичної влади. Проблема ефективності політичної влади. Особливості реалізації владних відносин у публічній та «тіньовій» сфері політики; проблема соціального делегування влади. Влада і владні відносини у сучасному українському суспільстві.

Тема 5. Особа у системі соціально-політичних відносин

5.1. Особистість: поняття, структура, функції особистості, її соціальний статус та соціальна роль.

Соціальна типологія особистості. Соціально-політична діяльність і поведінка особистості. Особа в системі політичних відносин. Суб'єктивні та об'єктивні передумови включення особи в політику. Умови реалізації політичних інтересів. Політика в системі ціннісних орієнтацій особистості. Проблема «політичної» (Аристотель) та «аполітичної» (Т. Гоббс) людини.

Людина як об'єкт і суб'єкт політики. Сутність політичної суб'єктивності особи. Особистість і громадянин. Діалектика соціального та індивідуального в політиці. Права людини як критерій гуманізму в політиці. Залучення людини до політичного життя як теоретична проблема. Критерії і методи оцінки ролі людини в політиці. Роль особистості в політичному житті суспільства.

5.2. Феномен лідерства у суспільстві.

Природа і соціальна сутність політичного лідерства. Соціальні якості політичних лідерів, функції та механізми впливу. Концепції та теорії політичного лідерства. Системи рекрутування політичних лідерів. Головні риси політичного лідера. Типології лідерства у політичній практиці держави та партій.

5.3. Поняття та сучасні концепції політичної еліти.

Сутність феномену еліти. Пліуралізм еліт у сучасному соціумі. Структура та соціальні функції політичної еліти. Механізми формування й канали рекрутування політичної еліти. Типологія політичних еліт. Квазіеліта, протоеліта та контреліта. Динаміка еліти: «обмін еліт», закон «циркуляції еліти» як проблема політичної наступності. Місце і роль опозиції і контрпропозиції в системі влади. Системна та антисистемна опозиція. Політична еліта та політичне лідерство в сучасній Україні.

Тема 6. Політична соціалізація: основні етапи, агенти, наслідки

6.1. Співвідношення понять «індивід» – «особа» – «громадянин».

Політичні потреби та інтереси особи. Соціалізація людини: структура, механізми й етапи; характеристики політичної соціалізації. Політична соціалізація як процес засвоєння суб'єктом культурних цінностей, політичних орієнтацій, форм політичної поведінки. Концепції політичної соціалізації. Функції політичної соціалізації. Інститути та моделі політичної соціалізації. Основні фази політичної соціалізації: політична адаптація та інтеріоризація. Ресоціалізація особистості в перехідних суспільствах. Напрямки та рівні політичної соціалізації в політичному житті українського суспільства.

6.2. Форми політичної участі та типи політичного статусу особи.

Зростання значення участі людини у політичному житті. Політична поведінка особи (активність, пасивність, індиферентність, екстремізм). Конформізм і нонконформізм, колективізм і індивідуалізм. Складові та формотворчі чинники політичної поведінки. Фактори політичної поведінки: ментальні, соціально-психологічні, політичні, економічні, ситуаційні.

6.3. Політичний і правовий статус громадянина.

Суверенітет особи. Громадянин і держава. Конституційні права, обов'язки та відповідальність громадян. Політичне відчуження, його поняття та прояви: соціальна апатія, конформізм, абсентеїзм.

Змістовий модуль 2. Соціологічні аспекти аналізу соціально-політичного простору

Тема 7. Соціально-політичні інститути суспільства

7.1. Поняття та ознаки соціального інституту.

Механізм інституціоналізації. Загальні ознаки й структурні елементи соціального інституту. Види соціальних інститутів. Основні функції соціальних інститутів. Теоретичні підходи до вивчення соціальних інститутів.

7.2. Місце і значення політичних інститутів у системі соціальних інституцій суспільства.

Особливості та функції соціально-політичних інститутів. Різновиди соціально-політичних інститутів. Емпіричні дослідження політичних інститутів. Роль політичних інститутів в політичній системі суспільства.

7.3. Поняття, типи та основні елементи політичної системи.

Політична система в її взаємодії з економічною, соціальною, правовою підсистемами суспільства. Класифікація політичних систем. Політична система як механізм формування і функціонування влади в суспільстві, чинник стабілізації і розвитку політичного життя. Основні елементи політичної системи, її інституційна, інформаційно комунікаційна і нормативно-регулятивна підсистеми. Системоутворюючі засади, функції та типологія політичних систем. Теоретичні засади взаємодії політичної системи із середовищем. Політичні інститути (держава, політичні партії, громадсько-політичні рухи тощо) як елементи політичної системи суспільства. Функціональна характеристика політичних інститутів суспільства.

Тема 8. Громадянське суспільство і держава

8.1. Держава як основний політичний інститут суспільства.

Соціологічні теорії та концептуальні підходи до аналізу походження, сутності та призначення держави. Розвиток соціальних основ держави і її еволюція до сучасного стану. Основні ознаки, структура держави та її функції в політичній системі суспільства. Держава і суспільство: співпраця чи протистояння. Держава і нація. Історичний розвиток української держави. Форми правління та державного устрою. Державні інститути та органи. Класифікація органів державної влади. Конституція України про основні засади державності.

8.2. Держава і громадянське суспільство: діалектика взаємодії.

Історичне уявлення та основні проблеми формування громадянського суспільства. Передумови розвитку та принципи громадянського суспільства. Основні інститути громадянського суспільства. Структура громадянського суспільства: її економічна, соціальна, політична та духовна складова. Політичні відносини в громадянському суспільстві.

8.3. Сутність громадянства та утвердження його інституту.

Взаємозв'язок громадянського суспільства та правової держави. Відповідальність держави перед громадянином як принцип правової держави. Сутність соціальної держави. Роль громадянського суспільства у становленні, підтримці та розвитку демократії та публічної політики. Роль соціальних мереж у функціонуванні регіонального та загальнонаціонального громадянського суспільства.

Тема 9. Групи інтересів, політичні партії та суспільно-політичні рухи

9.1. Поняття інтересу та мотиву в політиці.

Групи інтересів, форми та рівні їх участі у політиці. Групи тиску: зміст і типи. Групи впливу і лобізм. Методи лобістської діяльності.

9.2. Соціальні основи виникнення та діяльності суспільно-політичних рухів.

Місце і роль соціальних рухів і організацій в політичній системі сучасного суспільства. Види соціальних рухів: загальні, специфічні, експресивні. Функції і тактика агітації, формування ідеології. Соціальні рухи як чинник соціальних змін (П. Штомпка). Громадські об'єднання і рухи, їх права та функції. Чинники розвитку, механізми формування, результати діяльності громадських рухів. Ознаки громадських організацій. Виникнення, розвиток громадських рухів і організацій в Україні. Політичні рухи: класифікація та форма організації. Специфіка сучасних політичних рухів, їх соціальна база. Умови і межі перетворення на політичні партії. Нові соціальні рухи та постматеріальні цінності в конструюванні сучасного поля політики.

9.3. Поняття, типологія та функції політичної партії.

Проблема партії в історії соціологічної і політичної думки. Критерії практичної діяльності політичних партій. Соціологічна матриця політичної партії. Партія як аристократичне угруповання, політичний клуб, масова організація (М. Вебер). Структурна та функціональна характеристика кадрових і масових партій (М. Дюверже). Типологія політичних партій. Функції партій у суспільно-політичному житті. Політичний статус та розподіл влади. Соціальна підтримка та партійні процеси. Партії та ідеологія. Аналіз середовища політичних партій. Політичні групи в межах різних політичних систем. Поняття та різновиди партійних систем (соціологічні аспекти). Політичні партії і соціальна структура суспільства. Поняття багатопартійності. Соціальні статуси індивідів у політичному просторі: диспозиції лідера, функціонера, рядового члена партії. Політичні партії і розвиток демократії.

Тема 10. Вибори та електоральна поведінка: соціальний та ціннісний аспекти

10.1. Виборча система як соціальний інститут.

Сутність виборів і основні типи виборчих систем. Функції виборів у суспільстві: формалізація впливу на дії уряду, прояви масового настрою, обмеження втручання в керівництво політичного процесу й інтенсивності масової політичної діяльності. Варіанти маніпуляції електоратом. Агітація. Змішана, мажоритарна, пропорційна виборчі системи. Виборча система України. Особливості виборчих систем у різних країнах світу. Абсентеїзм. Виборча інженерія. Класифікація виборчих технологій. Опитувальні виборчі технології. Поняття "Exit Poll".

10.2. Електорат як похідна від соціальної структури і виборчої системи суспільства, його основні соціальні показники.

Емпіричні засади та методи соціологічного вивчення електоральної поведінки. Основні теорії пояснення та прогнозування електоральної поведінки. Моделі поведінки виборців та її стабілізації. Фактори та

детермінанти поведінки виборців. Маніпулювання свідомістю виборців і ЗМІ. Вибори і поведінка виборців в Україні. Шляхи прогнозування процесу виборчої кампанії. Соціологічні аспекти формування та вивчення іміджу кандидата. Основні питання соціологічного забезпечення виборчої кампанії.

Тема 11. Політична свідомість і політична культура в механізмах соціальної взаємодії

11.1. Політична свідомість як суб'єктивний бік політичного життя.

Взаємозв'язок і взаємодія політичної свідомості з іншими формами суспільної свідомості: економічними поглядами, правовими теоріями і нормами, філософськими дискурсами. Головні риси, функції та елементи політичної свідомості. Рівні політичної свідомості. Політична свідомість суспільства, соціальної групи й особистості. Класичне поняття ідеології (А. Де Трасі, К. Маркс, К. Мангейм, А. Грамши, Д. Белл і ін.). Політичні ідеології, їхні типи, елементи та функції. Політична ідеологія як стрижень політичної культури суспільства.

11.2. Політична культура: сутність, види та функції.

Дефініції політичної культури. Соціологічні інтерпретації політичної культури. Типології політичних культур: Г. Алмонд, Л. Пай, С. Хантінгтон, Р. Інглхарт. Зв'язок політичної культури із політичною свідомістю. Політичні субкультури. Чинники формування політичної культури суспільства. Структурні елементи політичної культури: пізнавальний, оціночний, поведінковий, загальнокультурна орієнтація. Культура політичного мислення, її ознаки і прояви. Культура функціонування політичних інститутів і способів політичної діяльності. Взаємозв'язок політичної, світоглядної, моральної та правової культури. Політична культура в умовах ідеологічного плюралізму і багатопартійності.

Тема 12. Соціально-політичні конфлікти

12.1. Соціально-політичний конфлікт: сутність, природа та значення.

Закономірності перебігу соціально-політичного конфлікту. Розвиток теорії соціального конфлікту. Теорія соціального конфлікту Л. Козера, Р. Дарендорфа. Концепції політичного конфлікту К. Дойча, С. М. Ліпсета, М. Дюверже. Моделі політичного конфлікту: ліберальна, авторитарно консервативна, соціалістична. Форми, типи і функції політичного конфлікту, механізми його динаміки. Джерела та чинники конфлікту. Учасники конфлікту, їх характеристики. Класифікація політичних конфліктів. Зміст, рівні та фази політичного конфлікту. Політична криза.

12.2. Соціальні технології управління соціально-політичними конфліктами.

Дисфункціональні наслідки політичного конфлікту: соціологічний вимір. Специфіка прояву та розв'язання конфлікту в тоталітарній та демократичній системах. Процедури вирішення політичного конфлікту. Політичний консенсус. Параметри оцінки політичного консенсусу. Політичний компроміс. Політичні та соціальні конфлікти в сучасній Україні. Соціально політичні конфлікти та модернізація. Міжнародні конфлікти, їх особливості.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назва теми та завдання	Зміст
Тема 1. Політична соціологія як наука і навчальна дисципліна	Засвоєння теоретико-методологічних підвалин політичної соціології. Формування знань щодо завдань, функцій та предметного поля політичної соціології, основних етапів її розвитку. Основні парадигми політичної соціології.
Тема 2. Політика як соціальний феномен	Засвоєння основних концептуальних підходів до визначення політики як соціального явища. Сутність, структура та ознаки політики, способи її типологізації. Розгляд економічних, соціальних, духовних детермінант політики, об'єкту та суб'єкту політичних відносин. Функції політики як соціального інституту.
Тема 3. Соціальні нерівності та стратифікація політичного простору	Соціальна структура суспільства та її підструктури. Визначення сутності соціальної стратифікація та її екстраполяції на політику. Соціальна нерівність та соціальна політика. Розуміння базових характеристик політичного простору, його структура, функції та типологія.
Тема 4. Соціальні основи влади і панування	Розуміння влади як фундаментального засобу соціальної організації. Поняття, сутність і принципи влади, функції політичної влади. Соціологічні інтерпретації влади і панування. Проблема забезпечення легітимності влади та основні її види. Засвоєння природи, ресурсів і носіїв влади у суспільстві.
Тема 5. Особа у системі соціально-політичних відносин	Засвоєння ролі особистості у соціально-політичній діяльності. Людина як об'єкт і суб'єкт політики. Розуміння соціальної сутності, основних концепцій та теорій політичного лідерства та політичних еліт.
Тема 6. Політична соціалізація: основні етапи, агенти, наслідки	Розгляд політичної соціалізації як процесу засвоєння суб'єктом культурних цінностей, політичних орієнтацій, форм політичної поведінки. Структура, механізми, етапи та моделі політичної соціалізації. Складові та фактори політичної поведінки особи.
Тема 7. Соціально-політичні інститути суспільства	Засвоєння знань щодо функціональних характеристик соціально-політичних інститутів суспільства. Поняття, загальні ознаки й структурні елементи соціального інституту. Роль політичних інститутів в політичній системі суспільства.

Тема 8. Громадянське суспільство і держава	Держава як основний політичний інститут політичної системи суспільства. Основні ознаки, структура та функції держави. Розвиток соціальних основ держави та її еволюції до сучасного стану. Передумови розвитку та принципи громадянського суспільства. Розуміння характеристик основних інститутів та структури громадянського суспільства.
Тема 9. Групи інтересів, політичні партії та суспільно-політичні рухи	Місце і роль соціальних рухів і організацій в політичній системі сучасного суспільства, їх класифікація та форма організації. Поняття та ознаки політичної партії. Структурна та функціональна характеристика партій. розуміння ролі політичних партій у соціальній структурі суспільства.
Тема 10. Вибори та електоральна поведінка: соціальний та ціннісний аспекти	Розгляд виборчої системи як соціального інституту; усвідомлення основних факторів та детермінант електоральної поведінки. Сутність виборів і основні типи виборчих систем. Соціологічні аспекти формування процесу виборчої кампанії.
Тема 11. Політична свідомість і політична культура в механізмах соціальної взаємодії	Головні риси, типи та структура політичної свідомості. Розгляд політичної свідомості як суб'єктивної сторони політичного життя. Політичні ідеології, їхні різновиди та елементи. Соціологічні інтерпретації політичної культури, усвідомлення ролі політичної культури в умовах ідеологічного плюралізму і багатопартійності
Тема 12. Соціально-політичні конфлікти	Соціально-політичний конфлікт: сутність, природа та значення. Соціальні технології управління політичними конфліктами. Особливості міжнародних конфліктів.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3
Таблиця 3.

Перелік самостійної роботи

Теми 1 – 12	Вивчення лекційного / теоретичного матеріалу. Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою
Теми 1 – 12	Підготовка до семінарських занять (участь у дискусії, полеміці, дебатах)
Теми 1 – 12	Підготовка аналітичних повідомлень (презентацій)
Теми 1 – 12	Створення тексту есе за темами 1-12 (на вибір) та його

	презентація у вигляді публічної промови
Теми 1 – 12	Підготовка до експрес-опитування за попередніми темами
Теми 1 – 12	Підготовка до підсумкової письмової контрольної роботи

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Для набуття визначених програмних результатів навчання, активізації освітнього процесу та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів викладання навчальної дисципліни передбачає застосування таких методів, як:

Словесні (академічна лекція (теми 1; 7; 11), проблемна лекція (теми 2; 3; 6; 8; 9; 10), інтерактивна лекція (тема 4; 5; 12).

Наочні (демонстрація ілюстративних матеріалів (теми 1 – 12)).

Практичні (практична робота (теми 1 – 12), презентація есе (теми 8–12), дискусія (теми 2, 5, 8), робота в малих групах (теми 3, 6, 10), тестові завдання (теми 4, 7, 11).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100-бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних (семінарських), лабораторних занять, має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів: для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти. *Семестровий контроль проводиться у формі заліку.*

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Поточний контроль здійснюється у формі:

– *експрес-опитування* за змістом тем, що пройдено, – 3 рази за семестр на семінарських заняттях, письмово. Максимальна оцінка – 6 балів (18 балів за семестр);

– *аналітичної доповіді* за заданою тематикою – 6 разів за семестр на семінарських заняттях, усно. Максимальна оцінка за доповідь – 6 балів (усього 36 балів за семестр);

- участі у *дискусії* з тематики семінарського заняття; 3 рази за семестр. Максимальна оцінка – 5 балів (усього 15 балів за семестр);
- перевірки *есе* за заданою тематикою – 1 раз за семестр, захист проводиться на семінарських заняттях, усно. Максимальна оцінка – 15 балів за семестр;
- письмової *контрольної роботи* за змістом всіх пройдених тем навчальної дисципліни – 1 раз за семестр. Максимальна оцінка – 16 балів за семестр.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с.
2. Основи політичної соціології. Навчальний посібник / М.А. Безносів, Т.Н. Дублікаш, А.Д. Литовченко та інш. Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2018. 252 с.
3. Сасіна Л. О., Мажник Н. А. Теорії соціальних змін. *Сучасні тенденції розвитку регіонів, підприємств та їх об'єднань: колективна монографія* / Нац. металург. академія України; за ред. Л. М. Савчук, Л. М. Бандоріної. Дніпро: Пороги, 2018. С. 35-46.
URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/18918>
4. Толстов І. В. Соціологія: навчальний посібник / І.В. Толстов, В.О. Даніл'ян. Харків : УкрДУЗТ, 2018. 284 с.
5. Clemens E.S. What is Political Sociology? Cambridge and Malden: Polity, 2018. 166 p.
6. The New Handbook of Political Sociology. Edited by Janoski T., Leon C., Mistra J., Martin I. Cambridge University Press, 2020. 1116 p. Режим доступу: <https://doi.org/10.1017/9781108147828>

Додаткова

7. Горбачов А. В., Жеребятнікова І. В., Кравченко О. В. Політичні конфлікти і культурні зміни: аналіз динаміки культурних процесів під впливом геополітичних криз. *Політикус. Науковий журнал*. 2024. Випуск 1. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». С. 124-128. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32397>
8. Горський С. В. Предмет соціології політики: актуальне наповнення. *Політикус: наук. журнал*. 2020. № 5. С. 7-15. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://politicus.od.ua/5_2020/3.pdf

9. Жеребятнікова І. В., Кравченко О. В., Горбачов А. В. Геополітичні конфлікти: аналіз впливу на трансформацію міжнародних відносин. *Міжнародні та політичні дослідження*. Одеса. Одеський нац. університет імені І. І. Мечникова, 2025. Випуск 39. С. 187-198. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/36366>
10. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Трансбіополітика: онтологія та метатеорія керованої еволюції. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. Дніпро, 2021. Том 4. № 1. С. 84-94. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26900>
11. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
12. Соціологічні та політологічні студії : підручник / за ред. проф. А.С. Лобанової. К. : Каравела, 2018. 520 с.
13. Соціологія: навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання, що вивчають «Соціологію» / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко, М. С. Труш, В. Ф. Ятченко. Київ: ДУТ, 2019. 235 с.
14. Соціологія: підручник для студентів вищих навч. закладів / В.І. Волович, М.І. Горлач, В.Г. Кремень та інш. 6-е вид. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 808 с.
15. Соціологія: теорії середнього рівня: навчальний посібник / за наук. ред. Ю. Ф. Пачковського [Н. В. Коваліско, Т. Д. Лапан, Н. Й. Черниш та ін.]. Київ: «Каравела», 2020. 356 с.

Інформаційні ресурси

16. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
17. Сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. URL: <http://www.idss.org.ua/>
18. Сайт Інституту соціології НАН України. URL: <https://i-soc.com.ua/>
19. Сайт Національного інституту стратегічних досліджень при Президентіві України. URL: <https://niss.gov.ua/>
20. Сайт Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/>
21. Сайт Українського незалежного центру політичних досліджень. URL: <http://www.ucipr.org.ua/ua/>